

စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာ အကျဉ်းချုပ်

ရင်း: Budi Nursywan

အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ ဘန်တင်ခရိုင်၊ ဆဝါနာ ရေသေချောင်းအတွင်း ဖောင်စီးခြင်း။

နိဒါန်း

လူသားတို့၏သမိုင်းတွင် လူတို့သည် ပထမဆုံးအနေနှင့် ကမ္ဘာ့ ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် သက်ရှိဖွံ့ဖြိုးတည်မှုစနစ်များကို တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာဖြင့် စုပေါင်းကာပြုပြင်မွမ်းမံလာကြသည်။ အချို့ပညာရှင်များက ပတ်ဝန်းကျင် ပေါ်တွင် လူတို့၏ အကျိုးသက်ရောက် စေမှုများကေပြင် ကမ္ဘာမေ့ရန်စနစ်များသည် အန္တရာယ်ရှိပြီး မငြိမ်မသက် ဖြစ်သည့် အခြေအနေရှိသော ဘူမိဓာတ်သစ် တစ်ခေတ်ဖြစ်သည့် လူသားမျိုးနွယ်ဖွံ့ဖြိုးတည်မှုသို့ ကမ္ဘာကြီး ဝင်ရောက်နေပီပြုဆုံးကြားသည်။

ကျွန်ုပ်တို့တွေ့ကြုံနေရသော လူသားနှင့် သက်ရှိပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ပြဿနာများသည် လူအားလုံးပေါ်တွင် တူညီသော အကျိုးသက်ရောက်မှု မရှိပါ။ ပြဿနာ၏ ဒဏ်ခံစားရနိုင်ဖွယ်ရှိသော အခြေအနေများတွင် ရှိနေပုံဖြစ်သည့်လူများသည် ထိုပေပြင်းလဲမှုများအတွက် အနည်းဆုံး အတိုင်းအတာ အထိသာ တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက် နိုင်သော်လည်း ၎င်းတို့သည် အပူဒဏ်ထိခိုက်မှု၊ ထိခိုက်မှုများကို ကြုံတွေ့နေရသည်။ လူသားဖွံ့ဖြိုးတည်မှုသည် နေထိုင်မှု နည်းလမ်းသစ်များဆီသို့ ပျံ့နှံ့ပြီး ရေရှည်တည်တံ့နိုင်မည့် လမ်းကောင်းများဖွံ့ဖြိုး ကူးပေါင်းရမည်ဖြစ်ပေသည်။ ထိုစိန်ခေါ်မှုများကို ကမ္ဘာအလိုက်၊ ဒေသအလိုက်၊ နှင့် နိုင်ငံအလိုက်၊ အဆင့်များ၌ အောင်မြင်စွာ ကိုင်တွယ်ဖေရှင်းနိုင်ရန် ဥပဒေနှင့် မူဝါဒပြုခြင်းသူများ၊ ပညာရှင်များ၊ နှင့် မတူကွဲပြားသော ဘဝအတွေ့အကြုံများ၊ ကျွမ်းကျင်မှုများ၊ နှင့် နေရာအလိုက် သိန်းလည်း များရှိသည့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးသူများ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု လိုအပ်ပါသည်။

ကမ္ဘာ၏အခြေအနေရာဒေသများကဲ့သို့ အရှေ့တောင်အာရှသည် မကြာမီလူသားနှင့်သက်ရှိ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စိန်ခေါ်မှုများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရပါသည်။ COVID-19 ဝိုင်းရပ်စ်ကဲ့သို့လျှင်မန့်စွာပေါ်ထွက်လာပီပြီ ကူးစက် ယှဉ်းပွားသော ဖြစ်ရပ်များသည် လူသားတို့၏ လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ကို ကျယ်ပြန့်စွာ ဂယက်ရိုက် ခဲ့သည်။ နိုင်ငံများသည် ထိုကဲ့သို့ပြဿနာများကို ၎င်းတို့၏ နယ်နိမိတ်အတွင်းနှင့် အပြင်တွင်ဖေရှင်းရန် ကြိုးစားကြသည့် အလျောက်နိုင်ငံတကာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု စံညွှန်းများနှင့် လိုက်လျောညီထွေဖွံ့ဖြိုးမှု ပံ့ပိုးမှုနှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှု များအတွက် ထိရောက်သော လူ့အခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဥပဒေရေးရာနှင့် မူဝါဒမူဘောင်များကို လိုအပ်လာပါသည်။

ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် လူ့အခွင့်အရေးကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် လူများနှင့် သဘာဝကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပီပြီ ဆက်လက်တည်တံ့သော ဖွံ့ဖြိုးမှုနှင့် ကြီးပွားအောင်မြင်မှုကို ဖြစ်စေနိုင်သည့် အခြေအနေများကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများသည် လူ့အခွင့်အရေး များကို ပုံမှန်အတိုင်း ဖြစ်စေရေးနှင့် ရေရှည်တည်တံ့ရေး အတွက် အရေးကြီးသော အဆင့်များကို ၎င်းတို့၏ ဥပဒေပြုစနစ်များနှင့် အဖွဲ့အစည်းများဖြင့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ပီပြီလက်ရှိ လူ့အခွင့်အရေးများ၏ သတ်မှတ်ချက်များ နှင့် ဒေသတွင်း ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များဖြင့် လက်ရှိချဉ်းကပ်နည်းများကို ဒေသတွင်း အဖွဲ့အစည်းအနေနှင့် အားကောင်းအောင် လုပ်နိုင်စေရန် Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများအသင်း (အာဆီယံ) အတွက် မူဘောင်တစ်ခုကို သတ်မှတ်ခဲ့ပါသည်။

ကောင်းမွန်သောပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေး၏ ရုပ်ဝတ္ထုလိုအပ်ချက်များ

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံ အများစုသည် ကောင်းမွန်သောပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေး၏ ရုပ်ဝတ္ထု လိုအပ်ချက်များကို ၎င်းတို့၏ နိုင်ငံဥပဒေများနှင့် စည်းကမ်းသတ်မှတ်ချက်များတွင် သန့်ရှင်းသောလေ၊ ရေကောင်းရေသန့် နှင့် လုံလောက်သော မိလ္လာရေဆိုးနုတ်စနစ်၊ ဘေးကင်းသော ရာသီဥတု နှင့် ကောင်းမွန်သော မတူကွဲပြားသည့် အပင်နှင့်တိရစ္ဆာန်များ နှင့် သက်ရှိဖွံ့ဖြိုးတည်မှု စနစ်များကို ရည်ညွှန်းလျက် တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုထားပါသည်။ အခြေ ကောင်းမွန်သောပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေး၏ လိုအပ်ချက်များဖြစ်သည့် အထူးသဖြင့် ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်ပီပြီ ရေရှည်တည်တံ့စွာ ထုတ်လုပ်နိုင်သည့်

အစားအစာ၊ နေထိုင်ရေး၊ အလုပ်အကိုင်၊ အဆိပ်ကင်းစင်သော ပတ်ဝန်းကျင်၌ ပညာသင်ရန် နှင့် ဆော့ကစားရန်တို့ကို နိုင်ငံတကာအဆင့်တွင် အသိအမှတ် ပြုထားကြသည်။ သို့ရာတွင် အရှေ့တောင်အာရှ၌ ယင်းကို အတော်အတန် အာရုံစိုက်မှုနည်းပါးခဲ့သည်။ မည်သို့ဆိုစေ၊ ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေး၏ လိုအပ်ချက်များအားလုံးသည် ဆက်နွယ်လျက် ရှိသည်။ ဥပမာ၊ အဆိပ်ကင်းစင်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခုသည် ရေကောင်း ရေသန့် နှင့် အထွက်ကောင်းသည် မေ့ကြိုမဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ကောင်းမွန်သော သက်ရှိဖွံ့ဖြိုးတည်မှုနစ်နားမှုများ နှင့် မတူကွဲပြားသည့် အပင်နှင့်တိရစ္ဆာန်များက ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေး၏ လိုအပ်ချက် အားလုံးတို့အတွက် ကျောထောက် နောက်ခံပေးသည်။

အရှေ့တောင်အာရှ လေးနိုင်ငံသည် ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် လူ့ပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေးကို ၎င်းတို့၏ ပြည်တွင်းဥပဒေများ၌ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း တရားဝင်လက်ခံထားပြီး တစ်နိုင်ငံမှာ ထိုအခွင့်အရေးကို အကဲဖြတ် တရားဝင်လက်ခံ ထားပြီးဖြစ်သည်။ အခြား အရှေ့တောင်အာရှ ငါးနိုင်ငံမှာမူ ကောင်းမွန်သောပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် လူ့အခွင့်အရေးကို ရှင်းလင်းစွာ တရားဝင်လက်ခံမပါ။ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံနှင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံတို့သည် ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေး၌ ပါရှိသော အကေပြားအရာကို တရားရုံး ဆုံးဖြတ်ချက်များဖြင့် အသေးစိတ် ရှင်းလင်း ဖော်ပြရာတွင် ဒေသတွင်း၌ ဦးဆောင်သူများဖြစ်ကြသည်။ အချို့နိုင်ငံများ သည်လည်း ထိုအခွင့်အရေးအား ရှိသင့်သည်ဟု ဥပဒေရေးရာနှင့် မူဝါဒ ရောပန်းမှုမျိုးစုံတို့ဖြင့် အသိအမှတ်ပြုကြသည်။ ထိုဒေသတွင်း၌ တရားဝင် လက်ခံခြင်းကို ဆန့်ကျင်၍ ရပ်တည်သောနိုင်ငံမရှိပါ။

ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေး၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များ

ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် လူ့ပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေး၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ဆိုင်ရာ ရှုထောင့်များတွင် အချက်အလက်ကို ရယူနိုင်ရေး၊ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်း၌ အများပြည်သူ ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင် နိုင်ရေး၊ စီမံကိန်းကော်မရှင်များ၏ ဖွံ့ဖြိုးမှုက ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ထိခိုက်စေမှုကို အကဲဖြတ်ခြင်း(EIA) တွင်ပါဝင်ခွင့် အခွင့်အရေး အပါအဝင်၊ ဒေသတွင်း အသိုက်အဝန်း များအား အထူးသဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာ ပြဿနာ များဖြစ်သည့်အခါ၌ တရားမျှတစွာ ပြုပြင်မှုများ ပြုလုပ်ရာတွင် ပါဝင်ခွင့်ရရှိရေး တို့ပါဝင်သည်။

ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဥပဒေစည်းမျဉ်း နှင့် အမျိုးသား လူ့အခွင့်အရေးများ အဖွဲ့အစည်း (NHRIs) အောက်ရှိ ပြည်တွင်း ပြင်ဆင်စီမံချက်များက ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ခုရရှိရန် အခွင့်အရေးအား ကာကွယ် စောင့်ရှောက်ရာတွင် တာဝန်ယူမှု အတွက် အထောက်အကူပြုကြောင်း အရှေ့တောင်အာရှ တွင် သာဓကရှိပါသည်။ အာဆီယံအသင်းဝင်နိုင်ငံ ၁၀ နိုင်ငံမှ ခုနစ်နိုင်ငံတွင် ထိုပြည်တွင်း ပြင်ဆင်စီမံချက်များရှိပြီး ၁၀ နိုင်ငံမှ ငါးနိုင်ငံတွင် NHRIs ကိုတည်ထောင်ခဲ့ဖူးဖြစ်သည်။

အချို့ကိစ္စရပ်များ၌ အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများရှိ အရပ်သား အသင်းအဖွဲ့ ဆောင်ရွက်သူများ သည် ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့် အရေးကို ခိုင်ခိုင်မာမာ ဖြစ်စေရန်အလို့ငှာ လက်ရှိနိုင်ငံဥပဒေများနှင့် မူဝါဒများ ကို အောင်မြင်စွာ အသုံးပြုနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ကိစ္စရပ်များက တိုင်းရင်းသား နှင့် ဒေသတွင်းအသိုက်အဝန်းများအား သူတို့၏ ဘိုးဘွားပိုင်မေမြားကို မေပြာ လုပ်ပိုင်ခွင့် ရရှိစေခြင်း၊ လူများက အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အတွက် မှီခိုနေရ သည့် မတူကွဲပြားသည့် အပင်နှင့်တိရစ္ဆာန်တို့ ထူထပ်စွာရှိနေသော ပင်လယ် နေရာများတွင် ညစ်ညမ်းမှုမဖြစ်အောင် ရှောင်ရှားခြင်း နှင့် အနာဂတ်မျိုးဆက် များ၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်နိုင် စေခဲ့သည်။ ဗီယက်နမ်နိုင်ငံတွင် အချက်အလက်ကို အီလက်ထရောနစ်ဖွံ့ဖြိုး ဝင်ရောက်ရယူခြင်း နှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် လယ်ယာစိုက်ပျိုးမှုများ ပြုပြင် ပေးခြင်းလဲခြင်းကဲ့သို့ မကဲပြားသော ဆန်းသစ်တီထွင်မှုများသည် ကောင်းမွန်

ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေးကို တိုးမြှင့် အကောင်အထည် ဖော်ရန် အတွက် အလားအလာကောင်း ပင်ဖြစ်သည်။

အမျိုးသမီးများ၏ ကဏ္ဍနှင့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုများ

အများပြည်သူ ဆုံးဖြတ်ချက်ချသော လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုများ၊ ပူးပေါင်းပါဝင်ခြင်းနှင့် ကိုယ်စားပြုခြင်းများသည် ကျေးလက်နှင့် မြို့ပြမြို့နယ်များတွင် မိသားစုများနှင့် အသိုက်အဝန်းများ အတွက် ကိုယ်စိတ်ချမ်းသာရေးနှင့် လုံခြုံရေးတို့အပေါ် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ရေရှည် တည်တံ့မှုကိုလည်း တိုးမြှင့်စေခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် အနည်းငယ်မျှသော အာဆီယံ နိုင်ငံများကသာ အများပြည်သူ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းများ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် အဆင့်မြှင့်တင်မှုတွင် အမျိုးသမီးများက သိသာလောက်သော ရာခိုင်နှုန်းအထိ ပူးပေါင်းပါဝင် လုပ်ဆောင်နိုင်မှုကို ဥပဒေအရ ခွင့်ပြုပေး ထားသည်။ နိုင်ငံ အများစုက ဥပဒေများတွင် ပိုမိုအားကောင်းသည့် ကာကွယ် စောင့်ရှောက်မှုကို ပေးကမ်းမည့် ရုပ်ဝတ္ထုဆိုင်ရာနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ ပါရှိသော်လည်း အမျိုးသမီးများ ပူးပေါင်း လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်းကို မူဝါဒများနှင့် မဟာဗျူဟာ အစီအစဉ်များဖြင့် ပေးကမ်းထားသည်။

အမျိုးသမီးများ၏ အခွင့်အရေးများနှင့် ကဏ္ဍများကို တရားဝင်လက်ခံပြီး ဥပဒေရေးရာ ပြင်ဆင် စီမံချက်များဖြင့် ရရှိစေပြီးပြည့် နိုင်ငံတွင်း၊ ဒေသတွင်း နှင့် နိုင်ငံတကာ လုပ်ငန်းစဉ်များဖြင့် ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် လူ့အခွင့်အရေး၏ အကျိုးစီးပွားကို ရယူရာတွင် အမျိုးသမီးများအား ပြဿနာများ၏ ဒဏ်ခံရသူများ အနေနှင့် မမှတ်ယူဘဲ ဖန်တီးသူများ အနေနှင့် မှတ်ယူသင့်သည်။

အာဆီယံ အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ စီမံဆောင်ရွက်ချက်များ

၂၀၁၂ ASEAN Human Rights Declaration (AHRD) (အာဆီယံလူ့အခွင့်အရေး ကေပြည်ချက်) က ကောင်းမွန်သောပတ်ဝန်းကျင် တစ်ခု ရရှိရန် လူ့အခွင့်အရေး၏ အချို့လိုအပ်ချက်များကို ‘ဘေးအန္တရာယ် ကင်းသော’၊ ‘သန့်ရှင်းသော’ နှင့် ‘ရေရှည်တည်တံ့သော’ ဟူသည့် ဝေါဟာရ အသုံးအနှုံးများတွင် ထည့်သွင်းပါသည်။ သို့ရာတွင် အာဆီယံ အသိုက်အဝန်း အသေးစိတ်စီမံချက်ကဲ့သို့ နောက်ပိုင်း အာဆီယံဥပဒေနှင့် မူဝါဒ သတ်မှတ်ချက် များတွင် ထိုလိုအပ်ချက်များ အကျယ်တဝင့် မပါရှိဘဲ ထိုဒေသသည် တသမတ်တည်းဖြစ်သော အဓိပ္ပါယ်ရှင်းလင်းချက် နှင့် အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းတို့ ဖြစ်စေရန်အလို့ငှာ ပြန်လည်သုံးသပ်မှု နည်းလမ်းများမရှိပါ။

အာဆီယံ၏ ဒေသတွင်း လူ့အခွင့်အရေး အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်သည့် Intergovernmental Commission on Human Rights (AICHR) (အာဆီယံ အစိုးရအချင်းချင်း လူ့အခွင့်အရေးများ ဆိုင်ရာကော်မရှင်) က အခွင့်အရေးအား တရားဝင် လက်ခံမှု မရှိသေးသော နိုင်ငံများအား ဘေးအန္တရာယ် ကင်းသော၊ သန့်ရှင်းသော၊ နှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခုရရှိရန် အခွင့်အရေးအား တရားဝင် လက်ခံမှုကို တိုးမြှင့်ရန်ပံ့ပိုးနိုင်ပြီး အာဆီယံနိုင်ငံ အားလုံးတွင် အကောင်အထည် ဖော်မှုကို တိုးမြှင့်နိုင်စေခဲ့သည်။ ၎င်းကို ထိရောက်စွာဆောင်ရွက်နိုင်ပါက အာဆီယံသည် AICHR ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် ထည့်သွင်းလုပ်ဆောင်ရမည့် အလုပ်များကို ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းနှင့် ချဲ့ထွင်ခြင်းတို့မှ အကျိုးအမြတ် ရလိမ့်မည်။ ဥပမာ၊ လက်ရှိတိုးမြှင့်နေသော လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် လိုက်လျောညီထွေ ဖြစ်မည့် လူ့အခွင့်အရေး တိုင်တန်းမှုများကို လက်ခံခြင်းနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း တို့ဖြစ်သည်။ AICHR ၏တိုးတက်အောင်လုပ်ရမည့် နေရာများတွင် ၎င်း၏ လုပ်လုပ်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်မှု နှင့် ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ပတ်သက်သော အရေးကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် ကျွမ်းကျင်မှုကို ထပ်မံဖွံ့ဖြိုးစေရန်လည်း ပါဝင်သည်။

အာဆီယံသည် ဘေးအန္တရာယ်ကင်းသော၊ သန့်ရှင်းသော၊ နှင့် ရေရှည် တည်တံ့သော ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ခုအတွက် ပြန်လည်သုံးသပ်မှု နည်းလမ်း တစ်ခုကို ထူထောင်ရန်လည်း ရွေးချယ်နိုင်ပြီး လူ့အခွင့်အရေးများကို အလေးထားရန်၊ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် နှင့် ဖြည့်ဆည်းရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ ကတိကဝတ်များနှင့် ပတ်သက်၍ ပြည်နယ်ဒေသနှင့် ပူးပေါင်းသော အဖွဲ့အစည်းများ နှင့် ပြည်နယ်ဒေသနှင့် မပူးပေါင်းသော အဖွဲ့အစည်းများကို ထိတွေ့လုပ်ဆောင် စေနိုင်သည်။ ထိုတာဝန်များတွင် ပြဿနာများ၏ ဒဏ်ခံရ နိုင်ဖွယ်ရှိသော အုပ်စုများသို့ ရည်ရွယ်သော အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံသားများ အားလုံးအတွက် အစစ်အမှန်ဖြစ်သည့် ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင် တစ်ခုကို ဖန်တီးရန် တိုးမြှင့်ထားသော ကတိကဝတ်များ ပါဝင်လိမ့်မည်။

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ နှင့် အခြားဒေသတွင်း ပုံစံများ

အာဆီယံသည် နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို အဆင့်ဆင့်တိုး၍ အဓိပ္ပါယ် ရှင်းလင်းထားချက် နှင့် ကိုက်ညီစေလျက် ၎င်း၏ဒေသတွင်း သတ်မှတ်ချက်များ နှင့် အဖွဲ့အစည်းများကို ထပ်မံဖွံ့ဖြိုး စေရန် ဥပဒေရေးရာ နှင့် အဖွဲ့အစည်းဆိုင်ရာ အစီအမံမျိုးစုံတို့မှ လေ့လာ သိရှိရန် အခွင့်အရေးရှိသည်။ ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေးကို အသေးစိတ် ရှင်းလင်းဖော်ပြခြင်းတွင် သတ်မှတ်ချက်များစွာ တို့က အာဆီယံ သတ်မှတ်ချက်များ ထက်ပို၍ ရှင်းလင်းဖော်ပြထားခဲ့သည်။ ၎င်းတို့တွင်-

- နယ်နိမိတ်ကျော်ဖြတ် ဖြစ်ပေါ်သော အရေးကိစ္စရပ်တစ်ခုတွင် EIA ကို ဖော်ပြသော Strategic Environmental Assessment (မဟာဗျူဟာ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကဲဖြတ်စစ်ဆေးမှု) အတွက် Espoo ကွန်ဗင်းရှင်း နှင့် ၎င်းနှင့် တွဲဖက်သော Kyiv စည်းမျဉ်းဥပဒေ၊
- အချက်အလက်ကို ရယူနိုင်ရေး၊ အစိုးရချင်း သဘောတူညီချက်၊ ဆုံးဖြတ်ချက် ချခြင်းတို့တွင် အများပြည်သူ ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်ရေးနှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ကိစ္စများတွင် တရားစီရင်ခံရေးကို ဝင်ရောက် လုပ်ဆောင်နိုင်ရေး (Aarhus ကွန်ဗင်းရှင်း)၊ နှင့်
- Aarhus ကွန်ဗင်းရှင်း၏ ဒေသတွင်း ကိစ္စရပ်ဆိုင်ရာ အခက်အခဲများကို ဖော်ပြသော လက်တင်အမေရိကနှင့် ကရိဗီယန်ဒေသရှိ Escabuz သဘောတူညီချက် တို့ပါဝင်သည်။

လက်ရှိအာဆီယံ သတ်မှတ်ချက်များသည် ထိုပုံစံများနှင့် နှိုင်းစာလျှင် အတော်အတန် အားနည်းနေကာ မည်သူက အချက်အလက်ကို ရယူနိုင်သည်၊ မည်သည့်အရေးကိစ္စတွင် အများပြည်သူက ပူးပေါင်း လုပ်ဆောင်နိုင်သည်၊ နိုင်ငံတရားစီရင်ရေး စနစ်များတွင် ပြုလုပ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချပုံများကို ဒေသတွင်း၌ မည်သို့ပိုမို ကောင်းမွန်အောင် ပြုလုပ်ဖို့ အကောင်အထည် ဖော်မည်တို့ကို ဖော်ပြခြင်း ရှင်းလင်းပြောဆိုမှု အားနည်းနေပါသည်။

ကောင်းမွန်သောပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေးကို အားကောင်း စေမည့် ဒေသတွင်းနှင့် နိုင်ငံတွင်း အခင်းအကျင်းများတွင် ချဉ်းကပ်နည်း တစ်ခုမှာ အာဆီယံ ဒေသတွင်း သဘောတူညီချက်မှတစ်ဆင့် အချက်အလက်ကို ရယူနိုင်မှု၊ အများပြည်သူ ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်မှု နှင့် တရားစီရင်ရေးကို ဝင် ရောက်လုပ်ဆောင်နိုင်မှု တို့ဖြစ်သည်။ ယင်းကဲ့သို့ သဘောတူညီချက်က

ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်သူများ၏ ဘေးအန္တရာယ် ကင်းရှင်းရေး၊ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးများ၏ အခွင့်အရေးကို တိုးမြှင့်ရေး၊ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စောင့်ကြည့်မှုတွင် အရပ်သား အသင်းအဖွဲ့ကို ထိတွေ့လုပ်ဆောင် စေမှုအတွက် အခေါ်အဝေါ်မရှိ ချပေးခြင်း၊ နှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်း အပိုင်းတွင် ပါရှိသောသူများအပါအဝင် ပြည်နယ်ဒေသနှင့် ပူးပေါင်းသော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပြည်နယ်ဒေသနှင့် မပူးပေါင်းသော အဖွဲ့အစည်းများ၏ တာဝန်လူမှုကို တိုးမြှင့်ပေးခြင်းတို့ကို သေချာစေရန် အာဆီယံအသင်းဝင် နိုင်ငံများ၏ ပြည်တွင်း နှင့် ဒေသတွင်းကျိုးပြစ်မှုများကို ပံ့ပိုးပေးနိုင်သည်။

ကောက်ချက်ချခြင်း

ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေးကို အားကောင်း စေရန် အာဆီယံနှင့် ၎င်း၏ အသင်းဝင်နိုင်ငံများအတွက် ရွေးချယ်စရာများစွာ လမ်းပွင့်နေပါသည်။ နိုင်ငံများသည် တစ်နိုင်ငံစီအနေနှင့် ကမ္ဘာက အသိအမှတ် ပြုရန်ရှိသည့် Aarhus ကွန်ဗင်းရှင်း၏ သဘောတူညီချက်များ ဖြည့်လျာနိုင်ပါသည်။ အာဆီယံအသင်းဝင် နိုင်ငံများသည် ဒေသတွင်း အရေးကိစ္စ အတွက် စီစဉ် ဖန်တီးထားသည့် ဒေသတွင်းရှိ အစိုးရချင်း သဘောတူညီချက် ကိုလက်ခံ ကျင့်သုံးနိုင်ဖို့ ယင်းသို့ကျင့်သုံးခြင်းက ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခု ရရှိရန် အခွင့်အရေးအတွက် ရုပ်ဝတ္ထုလိုအပ်ချက်များ နှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များကို ဖော်ပြပေးသည်။ တနည်းအားဖြင့် အသင်းဝင် နိုင်ငံများ သည် ရုပ်ဝတ္ထု လိုအပ်ချက်များ နှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များ နှစ်မျိုးစလုံးသည် အချင်းချင်း ဆက်နွယ်မှုရှိသည်ကို အသိအမှတ်ပြုကာ နိုင်ငံများ၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို အာရုံစိုက်သည့် ဒေသတွင်း သဘောတူညီချက်ကို ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးနိုင်သည်။ အသင်းဝင်နိုင်ငံများသည် တိုင်တန်းမှုများကို လက်ခံနိုင်ရန်နှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေး နိုင်ရန် အလို့ငှာ AICHR ၏ လိုအပ်မှုများ၏ ရည်ညွှန်းချက် ကိုလည်း မွမ်းမံ ပြင်ဆင်နိုင်သည်။

နိဂုံးချုပ်အနေနှင့်၊ အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများ၏ multilateral environmental agreements (MEAs) (နိုင်ငံမျိုးစုံ အစိုးရများ၏ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များ) တွင်ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်ခြင်း နှင့် လူ့အခွင့်အရေးများအတွက် အစိုးရချင်း သဘောတူညီချက်များသည် လူ့အခွင့်အရေးများ နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ဥပဒေတို့အကြား ညှိနှိုင်း ဆောင်ရွက်မှု အကျိုးရလဒ်များ ထပ်မံရရှိရန်အတွက် အခွင့်အလမ်းများ ဖြစ်နိုင်သည်။ ၎င်းကို အသင်းဝင်နိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ UPR တင်သွင်းမှု များအပြင် အာဆီယံ၏ ပူးတွဲ ထုတ်ပြန်ချက်များ၊ MEA ကတိကဝတ် ပြုမှုများ၏ ဒေသတွင်း ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှု၊ နှင့် လူ့အခွင့်အရေးများအတွက် သဘော တူညီမှု အမျိုးမျိုးအောက်ရှိ အာဆီယံ၏ ပူးတွဲ universal periodic reviews (UPRs) (အများဆိုင် ပုံမှန်သုံးသပ်ချက်များ) ကိုတင်ပြမှုများဖြင့် ဆောင်ရွက် ရရှိနိုင်သည်။

ဒေသတွင်းအဖွဲ့အစည်းအနေနှင့် အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများ နှင့် အာဆီယံ တို့သည် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂရှိ ကောင်းမွန်သော ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခုရရှိရန် အခွင့်အရေးအား ကမ္ဘာက အသိအမှတ်ပြုနိုင်သည်အထိ မဟာဗျူဟာကျသော၊ ရှင်သန်အားကောင်းသော ကဏ္ဍတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ထိုကဲ့သို့ အခန်းကဏ္ဍကို ရောက်ရှိပါက ၎င်းသည် လူနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်အတွက် အောင်မြင်မှု တစ်ခုပင်ဖြစ်လိမ့်မည်။